

خاصیت ابداعی روش در پژوهش‌های فلسفی

احمد اکبری^۱

بیان مساله

انسان‌ها وقتی با دغدغه‌ای فلسفی روبرو می‌شوند به سراغ اندیشه‌های فلسفی می‌روند و کمتر به این فکر می‌کنند که آیا روش مورد استفاده فیلسوف در دستیابی به اندیشه فلسفی‌اش درست بوده است یا خیر؟ برای رسیدن به مفهومی درست از روش فلسفه ابتدا باید روشن شود که فلسفه چیست؟ تعریف فلسفه به‌عنوان مبنایی‌ترین معارف بشری که در پی کشف حقایق کلی است متفاوت است. برخی از این تعاریف طرفداران بیشتری دارد من جمله تعریف فلسفه به‌عنوان فعالیت. کوهن^۲ (1389: 5) بیان می‌دارد؛ «فلسفه یک فعالیت است. حتی شاید بتوان آن را نوعی آزمایش فکری دانست».

در طول تاریخ فلسفه توجه به مفهوم فلسفیدن سابقه‌ای بس طولانی دارد، این سابقه به زمان سقراط مربوط می‌شود، ویت (1387: 15) بیان می‌دارد؛ «سقراط^۳ در شهر آتن چهره‌ای آشنا بود. لباسی پاره بر تن داشت و همیشه با پای برهنه در شهر می‌گشت. روزهایش را زیر آفتاب با آدم‌های گوناگون درباره همه چیز می‌گذراند. خیلی زود به‌عنوان عاقل‌ترین مرد در آتن شهرت یافت. او می‌گفت: "جهالت یگانه اهریمن است"».

فعالیت فلسفی هیچگاه متوقف نمی‌شود و در طول زندگی و همه لحظات جریان دارد، لحظاتی که هیچ‌کدام آن تکراری شدن نیست و مسائل آن نیز نو و تازه و گاهاً پیچیده‌تر از قبل است، بر این اساس بشر محتاج ابزار پژوهشی سیالی است تا ضمن بررسی امور او را در حل مسئله توانمندتر سازد، رونا و لیرهم^۴ (2004) بیان می‌دارند؛ فلسفه علاوه بر این که یک رشته مطالعاتی است،

1- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد و دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه فردوسی

(akbari.180@gmail.com)

2 - Martin Cohen

3- (469-399 ق.م)

4 - Ruona.wendy& E.A.lurham.s.A.

سومین همایش انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران
 روش‌شناسی و روش‌های پژوهش در فلسفه تعلیم و تربیت

می‌تواند چارچوب و روشی را برای تفکر ارائه نماید. از این جهت، فلسفه قادر است توانایی‌های تفکر را گسترش دهد و بین فکر و عمل یگانگی به وجود آورد. . موریس (2000: 261) بیان می‌دارد؛

«تلقی فلسفه به معنای روش از زمان افلاطون سابقه داشته است و در آن یک فرم پرسش بی‌امان که در آن پاسخ به یک سوال تنها به سوالات بیشتر منجر می‌شود شناخته شده است.»
 همچنین، فلسفه بررسی منظم فرض‌های عقل سلیم را برعهده دارد که این‌ها خود، اساس فکر و عمل می‌باشد و در این صورت، فلسفه می‌تواند نوعی نظریه عملی برای اشخاص محسوب شود. ارسطو (1378: 26) در اهمیت حیرت در فلسفه بیان می‌دارد؛

«آدمیان چه امروز و چه در روزگاران گذشته به سبب حیرت، به اندیشیدن فلسفی روی آوردند. نخست امور توجیه ناپذیری که در برابر چشمشان بود آنان را به حیرت افکند، سپس گام به گام پیش‌تر رفتند و درباره مسائلی بزرگ‌تر به اندیشیدن پرداختند، مثلاً درباره دگرگونی‌هایی که در ماه و خورشید روی می‌دهد یا در درباره ستارگان و پیدایش کیهان».

فلسفه در تحقیقات با مسائل اساسی چون هستی، معرفت و ارزش و بخصوص درباره آدمی به عنوان پیچیده‌ترین موجود خلقت مواجه است، بشر موجودی است بی‌همانند و زندگی‌اش تکرار نشدنی و این مهم باعث می‌شود تا نتوان از همان ابتدا مراحل و شیوه دقیق انجام کار را مبتنی بر یک روش خاص تحقیق طراحی نمود، چرا که نه آدمی و نه زندگی او این امکان را به فیلسوف می‌دهد و از طرفی فیلسوف در تمام زندگی در پی کشف مسائل است، همانگونه که اسمیت (1374: 29) بیان می‌دارد؛

«سقراط اولین کسی بود که نشان داد تمام زندگی انسان، همه لحظات و مقاطع آن و تمام کارهایی که در طول آن انجام می‌شود، فرصتی برای فلسفیدن است».

در پژوهش فلسفی، فیلسوف در جایگاه پژوهشگر پذیرش روش تحقیق خاصی را رد و بنا به اقتضای شرایط و موضوع از توانایی خود بهره برده و شیوه‌ای نو در پژوهش را ابداع می‌نماید. خاصیت ابداعی پژوهش در شکل شماره (2) آمده است.

سومین همایش انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران
 روش‌شناسی و روش‌های پژوهش در فلسفه تعلیم و تربیت

شکل شماره (2) خاصیت ابداعی پژوهش

تاریخ فلسفه نشان می‌دهد که هم تعریف و هم روش‌های پژوهش در فلسفه متفاوت و متنوع است و این تنوع در روش‌های پرداختن فلاسفه به مسائل دیده می‌شود. بنابراین آنچه فلسفه را زنده نگه داشته است این است که فیلسوفان با ابداع روش‌های جدید در پژوهش‌های خود تلاش نموده‌اند تا با نگاه متفاوت و روش‌هایی بدیع مسائل فلسفی را واکاوی نمایند تا جنبه‌های متنوع وسیع هستی، معرفت و ارزش به‌شکلی مداوم بررسی و از زوایای مختلف شناسایی شود و این همه بدلیل خاصیت ابداعی روش فلسفی است.

نتیجه آنکه با همه تلاشی که در تاریخ سه‌هزار ساله فلسفه برای کشف حقیقت صورت گرفته بازهم تردیدها در خصوص دستاوردهای اندیشه بشر و روش دستیابی به معرفت همچنان وجود دارد و این مهم را به ذهن متبادر می‌سازد که سیر تحول فلسفه و مسائل فلسفی همچنانکه در طول تاریخ طولانی‌اش ادامه داشته و هر فیلسوفی با ابداع روشی نو در پی کشف نادانسته‌ها از طرق دیگری بوده، باز هم ادامه خواهد داشت. به‌عبارت دیگر نوآوری در روش فلسفه را نمی‌توان در قرن حاضر نیز خاتمه یافته دانست چراکه خاصیت ابداعی روش فلسفی در طول تاریخ چند هزار ساله فلسفه وجود داشته و خواهد داشت.

واژگان کلیدی: فلسفه، روش پژوهش، خاصیت ابداعی